

MEDYADA ŞİDDETİN BİR BAŞKA YÜZÜ: 'DOKTORA SALDIRI' HABERLERİ

Elif KÜÇÜK DURUR*

ÖZET

Sağlık alanında kamusal bir sorun olarak sağlık çalışanlarına yönelik şiddet, vaka sayısının dikkate değer oluşu ve sağlığı geliştirme çabaları bağlamında politik ve akademik alanın ilgi odağındadır. Söz konusu sorunun çok boyutlu kaynakları arasında bu şiddetin medyadaki temsili de bulunmaktadır. Diğer yandan medyada şiddet olgusu iletişim araştırmaları alanının güncelliğini koruyan bir gündem maddesi olmuştur. Şiddet kavramının muğlaklığına paralel olarak medyadaki şiddetin sınırları ve toplumsal etkisine yönelik tartışmalar da devam etmektedir. Medyada sağlık çalışanlarına yönelik şiddet temsillerini irdeleyen çalışma yok denecek kadar azdır. Literatürdeki bu boşluğu doldurmaya yönelik katkı sağlamayı amaçlayan bu çalışmada, medya metinleri içerisinde gerçekliğe en yakın kurgusal metinler olarak, şiddetin en fazla yer bulduğu ve dolayısıyla yönlendirebilme kapasitesi en yüksek metin türü olan haber metinleri ele alınmaktadır. En çok tıklanan haber sitelerinin son beş yıllık arşivinde yer alan, doktorlara yönelik saldırı haberlerinde, şiddeti meşrulaştıran ve sıradanlaştıran haber söylemi eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi ile analiz edilmektedir. Buna ek olarak, birtakım klişe çerçeveler dâhilinde kurgulanan, toplumsal bağlamından kopuk bu metinlerde okuyucuya farklı bir perspektif sunmayan bu sorunlu söylemsel yapı eleştirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Medya, Şiddet, Sağlık İletişimi, Sağlık Haberciliği.

ANOTHER FACE OF VIOLENCE ON THE MEDIA: NEWS OF 'ASSAULT ON A DOCTOR'

ABSTRACT

Violence against healthcare staff in the field of health has been the main focus of political and academic environment as a public problem due to the fact that the number of the cases is pretty significant and in terms of efforts related to improvements in the field of health. Among the multi-dimensional sources of the above-mentioned problem is the representation of violence on the media. On the other hand, the concept of violence on the media has become an update topic of the agenda related to the field of communication studies. In parallel to the ambiguity of the concept of violence, discussions related to the boundaries of violence on the media and the discussions related to its social influence have been continuing. There are few studies analysing the representations of violence against healthcare staff on the media. In this study which aims at providing contribution in order to fulfil the necessity in the literature, news texts in which real-like fictional texts are included and violence is highly observed and thus the capacity to manipulate is very probable have been touched upon. In the news of assault on doctors which are included in the last five-year archives of most popular and visited news websites, news discourse which legitimizes and banalizes violence has been analysed through critical discourse analysis. In addition, in these texts which are disconnected from social bonds and fictionalized within certain cliché frames, this problematic discursive structure which does not offer any different perspective to the reader has been criticized.

Key Words: Media, Violence, Health Communication, Health Journalism.

* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, e.kucukdurur@atauni.edu.tr.

GİRİŞ

Sağlık kavramının hasta olmama durumunu içeren negatif tanımına karşı ortaya konan pozitif tanımı iyi olma halini ifade etmekte ve bu tanımlama kavramın bireyselden daha çok toplumsal boyutlarını öne çıkarmaktadır. Bu şekilde içeriği dönüşen ya da kapsamı genişleyen sağlık olgusu bağlamında, sağlık bilimleri ile iletişim alanının kesiştiği noktada ortaya çıkan sağlık iletişimi bir çalışma alanı olarak Türkiye’de yenidir. Siyasal, sosyal ve ekonomik yönleriyle sağlık alanını ele alan sağlık iletişimi bağlamında sağlığın öznelere teşkil eden bireyler ve sağlık hizmeti sağlayanlar arasındaki etkileşim önemli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

Özellikle sağlık çalışanlarına yönelik kimi zaman ölümle sonuçlanan şiddet haberlerinin artması ve bu haberlerin medyada bir takım klişe çerçeveler dâhilinde temsil edilmesi konunun ele alınması gerektiğini göstermektedir. Sağlık çalışanı ve sağlık hizmeti alanlar arasındaki etkileşimi sağlıkta şiddet bağlamında ele alan çalışmalar sınırlı da olsa vardır fakat bu şiddetin medyadaki temsili, alanda bir boşluk olarak tespit edilmiştir. Ulaşılabilen tek kaynak Çınarlı ve Yücel’in birlikte kaleme aldığı Sağlık İletişiminin Bakış Açısı ile Türkiye’de Sağlık İşyeri Ortamında Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddet (2013) başlıklı çalışmadır, yazarlar ulusal basın içerisinden yedi gazetenin 2012 yılına ait sayılarında sağlık çalışanlarına yönelik şiddet haberlerini analiz etmişlerdir. Bu bağlamda, bu çalışma da 2012 sonrasını ele alması bakımından alana yönelik daha güncel bir analiz içermekte ve söz konusu boşluğu doldurmaya yönelik de bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sağlık çalışanlarına yönelik şiddet her ne kadar kişilerarası şiddet türü olsa da sorunu daha bütünsel bir kavrayışla ele alan bu çalışmada bunun bir kamu sağlığı sorunu olduğu kabul edilmektedir. Bu bağlamda medya metinlerinin şiddet kültürü ile ilişkisi irdelenmektedir. Bilindiği gibi en ciddi medya içeriği olarak haberler kurgusal olmalarına rağmen gerçekliğe en yakın ve şiddetin en çok dillendirildiği medya metinleridir. Toplumsal algıyı yönlendirebilme kapasitesine sahip olan bu metinlerdeki şiddet içeriğine yönelik tartışmalar devam etmekle birlikte, şiddete maruz kalan kişilerin sağlığını emanet ettiğimiz doktorlar olması bu sorunu bir kat daha vahim ve önemli hale getirmektedir. Bu çalışmanın sorunsal olan doktorlara yönelik saldırı haberlerinin dili analiz edilmekte ve şiddeti meşrulaştıran, yeniden üreten bu söylemsel yapı irdelenmektedir.

1.KAVRAMSAL OLARAK ŞİDDET

İnsana dair bir olgu olarak şiddet, fiziksel, cinsel, toplumsal, ekonomik, politik ve/veya psikolojik boyutlarıyla karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu sebeple üzerinde uzlaşılmış tek bir tanımı yoktur. Buna karşılık konuya ilişkin çalışmalarda en sık rastlanan tanımda şiddet, “bir karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya birkaçının doğrudan veya dolaylı, toplu veya dağınık olarak, diğerlerinin veya birkaçının

bedensel bütünlüğüne veya törel ahlaki/moral/manevi bütünlüğüne veya mallarına veya simgesel ve sembolik ve kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranmasıdır (Michaud, 1991:11)” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kapsamlı tanım dışında, bireylerin kendilerine, çevrelerine veya doğaya yönelik uyguladıkları zarar verici davranışları da şiddet olarak nitelendirmek mümkündür. Şiddet kavramının söz konusu muğlaklığı yapılan araştırmalarda verilerin değerlendirilmesi açısından bir sınırlılık oluşturmaktadır, dolayısıyla bu çalışmada, gözlemlenebilir olmasına bağlı olarak şiddetin belki de en kolay tanımlanabilir türü olan fiziksel şiddete odaklanılmaktadır.

Yapılan literatür taramasında şiddeti açıklamada en çok kullanılan model olan “ekolojik model”de, şiddete neden olan kişisel, duruma ilişkin ve sosyo-kültürel etkenler temel alınmaktadır. Bu model merkezleri aynı olan dört daire ile gösterilebilir. En içteki daire herkesin ilişkilerdeki davranışlarına taşıdığı biyolojik ve kişisel geçmişi temsil etmektedir. İkinci daire, çoğunlukla aile ya da diğer tanıdıkları içine alan, istismarın gerçekleştiği ortamı göstermektedir. Üçüncü daire ise yaşanan çevre, işyeri, sosyal ağlar ve arkadaş grupları gibi iletişim örüntülerini içeren hem formel hem de formel olmayan kurum ve sosyal yapıları temsil etmektedir. Dördüncü ve en dıştaki daire kültürel normların da dâhil olduğu ekonomik ve sosyal çevreyi göstermektedir (Polat, 2016:17). Bu model Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından da sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin kökenlerini ortaya koymada esas alınmıştır (2002:9-10).

Şiddetin bir iradenin ürünü olduğunu ve dolayısıyla iktidar istencinin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınması gerektiğini ifade eden Ergur, şiddetin iktidarı kurucu işlevi yanında bir de tesis edilmiş iktidarın kırılma noktalarında ortaya çıkan bir semptom olma durumundan bahsetmektedir. (2009:1-4). Bu bağlamda şiddet hem belli bir amaca ulaşmanın aracı hem de sonucu dikkate alınmadan gerçekleştirilerek kendisi amaca dönüşmüş bir eylem olabilmektedir.

Dini, mitolojik ve edebi metinler içerisinde ya da sanat eserlerinde de şiddet betimlemelerinin yer alması şiddeti gündelik hayatın bir parçası haline getirmiştir. Modernite öncesi zamanlarda iktidar aracı olarak işleyen şiddet, toplumsal pratiğin önemli bir parçasıydı ve bu yüzden yalnızca fiilen uygulanmaz aynı zamanda seyirlik hale getirilirdi. Fakat modernitede bu haliyle şiddet meşruiyetini kaybederek kamusal alandan çekilmiştir (Han, 2016:16-17). Ancak, ‘şiddet imgesi, avcılar mağaraların duvarlarına maceralarını kazımaya başladığından beri vardır’ (Trend, 2008:21). İnsan doğasına içkin ya da sosyalleşme sürecinde öğrenilmiş olması ekseninde tartışmalar devam etse de şiddet sevginin ifadesi ya da öfkenin göstergesi olarak her daim fiilen yaşanmaya devam etmektedir. Bugün itibarıyla sokaktaki çocuk oyunlarından medya metinlerine kadar şiddet içeriği her yerde yediden yetmişe insanların ilgisini çekmeye devam etmektedir.

2. SAĞLIKTA ŞİDDET

Olumlu sağlık iletişimi çıktılarının önündeki en önemli engellerden biri haline gelen sağlık işyerindeki şiddet olgusu; standart bir tanımlama ve sınıflandırma ihtiyacı gösteren, sağlık iletişimi disiplininin boyutları nedeniyle de kişilerarası, gruplar arası ve kitle iletişimi boyutlarıyla da ele alınması gereken bir kamu sağlığı sorunudur (Çınarlı ve Yücel, 2013:39). Bugüne kadar dünyada ve Türkiye’de çeşitli hastalıklarla mücadele ve sağlığı koruma amacına yönelik davranış değişikliği oluşturma çabalarının olumlu sonuçlar vermesi, sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin artmasına bağlı olarak bu sorunun bir kamu sağlığı sorunu olarak ele alınması ve bu konuda çalışmaların başlatılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Sağlık hizmetleri çerçevesinde yaşanan sorunların kaynaklarına bakıldığında, ‘sağlık hizmetinden yararlanan nüfusun hızlı artışı, sağlığa yapılan yatırımların bu artışa uyumlu olarak gerçekleştirilememesi, sağlık yatırımlarının ve ülke düzeyindeki dağılımının sağlık yardımından yararlanan nüfus ile uyumlu olmaması, yeterli sayıda sağlık personelinin bulunmaması, sağlık personelinin dağılımının sağlık yardımından yararlanan nüfus ile uyumlu olmaması, sağlığın kurumdaki merkezi örgütlenmesinin yetersizliği ve yatırım eksikliği’ (Yücel, 1990:137) gibi unsurlar göze çarpmaktadır. Bunlar dışında, sağlık çalışanları ile hasta ve hasta yakınları arasında iletişim eksikliği, toplum genelinde sağlık okuryazarlığı oranının düşük olması, sisteme güvensizlik temelinde kendi adaletini sağlama arzusu gibi etkenler de bu sorunlara kaynaklık etmektedir.

Ekleme gerekir ki, iş yeri şiddetini konu alan çalışmalarda sağlık çalışanlarının şiddete uğrama riskinin diğer hizmet sektörlerinden 16 kat daha fazla olduğu ortaya konmuştur (Elliott, 1997:38). Sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla Sağlık bakanlığı tarafından uygulamaya konan Beyaz Kod kayıtlarına göre 2012 Mayıs ve 2015 Mart arasındaki yaklaşık 3 yıllık bir zaman diliminde 31.767 sağlık çalışanı şiddete uğradığını bildirmiştir, bunlar arasında 18.000 hekim bulunmakta ve saldırıların üçte birini fiziksel şiddet oluşturmaktadır (ses.org.tr). Bu rakamlar sadece kayıtlı olan şiddet vakalarını ifade ettiği için sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin daha büyük boyutlarda olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır.

Aslında sağlıkta şiddet sadece Türkiye’de değil birçok ülkede toplumsal bir sorundur. Örneğin, Avustralya’da sağlık bakım çalışanlarının % 72’sinin şiddete maruz kaldığı (Alexander vd., 2004), Japonya’da sağlık çalışanlarının % 36.4’ünün son bir yıl içerisinde herhangi bir şekilde şiddet gördüğü (Fujita vd., 2012), Pakistan’da % 76 oranında hemşirelerin fiziksel şiddet yaşadığı (Ruby vd., 2012) gibi sonuçlar ortaya koyan birçok çalışma sağlıkta şiddet sorununun evrensel boyutunu göstermektedir.

Sağlık hizmeti alan bireylerin kişisel donanımına paralel olarak sağlık hizmeti veren bireylerin de karşılarında sağlığından endişe duyan ve bu yüzden gergin olması muhtemel insanlar bulunduğunu dikkate almaları gerekmektedir. Sağlıkta şiddet ol-

gusu üzerine düşünürken bu şekilde doktor ve hasta arasındaki kişilerarası iletişimin niteliği gibi mikro boyutlar yanında toplumsal nedenlerden oluşan makro boyutları da gözden kaçırmamak gerekmektedir. Özellikle sağlıkta liberal ekonomi politikalarının benimsenmesi temelinde sağlık çalışanlarının performans sistemine tâbi tutulması ve genel olarak rekabetçi sağlık piyasası içerisinde hasta ve yakınlarının sürekli daha mükemmel bir sağlık hizmeti arayışı ya da beklentisi içerisinde olmaları da sağlıkta şiddeti körükleyen bir durum olarak kabul edilmelidir. Ankara Tabip Odası Sağlık Politikaları Komisyonu raporunda; toplumsal şiddet ortamı, sağlık çalışanları ve çalışma koşullarındaki eksiklikler, hasta ve yakınlarının eğitimsizliği, yetersiz ekonomik koşullar, bireyler arası eşitsizliklerin artması gibi sosyo-kültürel sebepler yanında medyadaki sağlık içerikli yayımlar da sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin nedenleri arasında gösterilmiştir (ATO Raporu, 2010-2011:16-17).

3. MEDYADA ŞİDDET

Medya, toplumsal alan içerisinde bağımsız bir kurum olarak değil, hem toplum tarafından belirlenen hem de toplumu belirleyen bir yapılanma olarak ele alındığında, şiddeti yeniden üreten bir unsur olduğu ya da toplumsal alana yönelik pekiştirici bir etki oluşturduğu iddia edilebilir. Trend'in ifadesiyle, "medyada şiddet insanların saldırgan olmasına ya da suç işlemesine neden olmayabilir ama daha zarar verici bir şey yapar. Medyada şiddet, insanları şiddet dolu bir dünyada yaşadıklarına ve dünyayı daha güvenli hale getirmek için şiddetin gerekli olduğuna inandırır" (2008:80).

Medya metinlerindeki 'olumsuz şiddet' bağlamında, şiddetin gösterilmesi ya da şiddet içeren bir dil kullanılması şiddet üretiminde etkindir. Kan ve ölüm içerikli şiddet eylemleri, kazalar ya da felaketlerin dolaysız gösterimi yanında, dilsel şiddet, hakaret etmek, değersizleştirmek, yok saymak veya nesneleştirmek yoluyla gerçekleşmektedir. Bu yönüyle dilsel şiddeti medyanın "uyguladığı" bir şiddet olarak değerlendirmek de mümkündür. Bir başka açıdan, özellikle haberler bağlamında medyadaki enformasyonun yığınlaşması ile haberin enformatif olmaktan çıkıp deformatif bir niteliğe bürünmesi de medyadaki 'olumlu şiddet' olarak ele alınmaktadır (Han, 2016). Fakat, bu çalışmanın konusunu doktora yönelik fiziksel şiddet haberleri bağlamında medyada yer alan olumsuz şiddetin temsili oluşturmaktadır.

Medyadaki şiddet temsillerinin topluma olumsuz etkilerinin araştırılması iletişim alanına yönelik çalışmaların ana odak noktalarından biri olmuştur. Bu çalışmalar, şiddetin ne olup ne olmadığından, medyadaki şiddetin etkilerinin ölçülüp ölçülemediği ile ilgili birçok tartışmanın gölgesinde yapılmıştır. İletişim araştırmaları alanı içerisinde medya araçlarından özellikle televizyonda şiddet gösteriminin insanların gerçekliği algılayışında bir yanılsama etkisi yaratabileceğine dair bir sonuç ortaya koyan Gerbner'in Kültürel Göstergeler ve Ekme Kuramı öne çıkmaktadır. İletişim araştırmalarının medyada uzun vadeli etkiler dönemine damgasını vuran yaklaşımlardan biri olan bu kuram medyada şiddetin ideolojik boyutunu ortaya koymuştur.

Seyirlik bir eğlence ögesi olarak şiddet, dizi filmlerden çizgi filmlere, yarışma programlarından dijital oyunlara pek çok medya metninde kullanılmaktadır. İnsanların şiddet içeriğine olan ilgisini karşılamak ya da Trend'in ifadesiyle açlığını gidermek üzere 1833'de The National Police Gazette (Ulusal Polis Gazetesi) başlıklı bir gazetenin basılmaya başlandığı da (2008:23) bilinmektedir. 'Şiddetin dili yoktur; her topluma uygun içerik şiddettir. Cinsellik hemen sonra gelmektedir ama şiddet kadar satış popülarlığı taşımamaktadır, taşıdığı kabul edilse bile her toplum televizyonunda cinselliği serbestçe kullanamamaktadır' (Gerbner, 1996:27-34).

Yukarıda da ifade edildiği gibi, medya içeriklerinin izlenirliğini ya da okunurluğunu arttıran iki ana unsurdan biri olan şiddet, özellikle haber metinleri söz konusu olduğunda olay ya da olgunun haber değeri taşımasını da sağlamaktadır. Bir başka ifadeyle şiddet unsuru konunun hem haberleştirilmesini hem de piyasa koşullarında bu haberin cazibesini arttırmaktadır. Diğer yandan haber metinlerinin gerçekleri yansıttığına dair toplumsal algı bu metinlerde şiddet ögesinin işlenişini hassasiyet gösterilmesi gerekli bir alan olarak ortaya koymaktadır.

Medyada şiddet temsillerinin çocuklar ve yetişkinler üzerine etkilerine yönelik araştırmalar medya araçlarının ortaya çıkmaya başladığı günden bu yana süregelen, fakat şiddet bağlamında medyanın üretim sürecini ele alan çalışmalar çok sınırlıdır. Oysa ki 'medyada sunulan şiddeti anlamamanın yolu şiddet ekonomisini anlamaktan geçmektedir' (Özer, 2010:16).

Spesifik olarak medyada sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin analiz edildiği çalışmalar da oldukça sınırlıdır. Literatürdeki bu boşluğu doldurmaya yönelik bir katkı sağlama amacını taşıyan bu çalışma özellikle haber metinlerine odaklanmaktadır. Haber metinlerinin konusu olmaması sebebiyle diğer şiddet türleri çalışma dışı bırakılmış olmakla birlikte, sağlık çalışanları içerisinde doktorlara yönelik fiziksel saldırı haberleri çalışmanın asıl eksenini oluşturmaktadır. Doktorlara yönelik saldırı haberleri medyada sıklıkla yer almakta, özellikle 2012 Nisan ayında Gaziantep'te Ersin Arslan, 2015 Mayıs ayında Samsun'da Kamil Furtun ve 2015 Kasım ayında Şanlıurfa'da Burhan Çağlar Yücel gibi örnekleri olan, hasta ve hasta yakınları tarafından öldürülme vakalarının bulunması durumunun vehametini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda doktorlara yönelik saldırı haberlerinin dili bir sorunsal olarak ele alınmaktadır.

4. 'DOKTORA SALDIRI' HABERLERİNE YÖNELİK ANALİZ

Geleneksel medyaya karşı internet medyasının habercilik bağlamında bir tehdit mi yoksa bir fırsat mı ya da dezavantaj mı avantaj mı olduğu ile ilgili tartışmalar devam etmekle birlikte, hızla gelişen bilgisayar teknolojileri ve internetin sağladığı yenilikler habercilik faaliyetlerine yeni bir alan açmıştır. Bugün itibariyle, insanlar ülke veya dünya gündemiyle ilgili haberleri, çoğunlukla basılı bir gazete satın almak yerine basılı gazetelerin internet siteleri ya da haber siteleri üzerinden cep telefonla-

rındaki uygulamalar ya da bilgisayarları aracılığıyla online olarak takip etmektedir.

Bu çalışmanın örneklemini olarak belirlenen internet haber sitelerinden milliyet.com, hürriyet.com, sabah.com, cnntürk.com, habertürk.com' un 2012-2017 yılları arasındaki haber arşivlerinde yer alan toplam 235 “doktora yönelik saldırı” haberi eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle analiz edilmiştir. Söylem çözümlemesi toplumsal göstergelerin anlamlandırılması ve yorumlanmasına dayanan bir analiz yöntemidir, “çünkü söylem bağımsız bir yapıya sahip olmaması nedeniyle, üretim ve yorumlama süreçleri açısından da sosyal bir bağlam içerisinde incelenmesi gereken karmaşık bir iletişim olgusudur” (Ülkü, 2004:374). “Haberi bir söylem olarak ele almak ve çözümlemek, haberi hazırlandığı süreçlerden ve toplumsal yapı içinde oluşan güç/iktidar ilişkilerinden koparmadan incelemek demektir” (İnal, 1996:134), dolayısıyla haber metinlerine yönelik söylem çözümlemesinde metnin anlamsal yapısı ile toplumsal alan arasında bağ kurmak esastır. Eleştirel bir yöntem olması bağlamında nesnellik iddiası taşımayan eleştirel söylem çözümlemesi, “toplumsal eşitsizliklerin, dil kullanımıyla nasıl ifade edildiğini, işaret edildiğini, kurulduğunu ve meşrulaştırıldığını soruşturmayı amaçlar (Dursun, 2013:81)” ve dolayısıyla bu eşitsizlik yapılarının mağdur olanından yana bir bakış açısı gerektirir.

Son 5 yıl olarak belirlenen tarih aralığı güncel verilere ulaşmak amacıyla seçilmiş olup, örneklemini oluşturan haber siteleri, internet sitelerinin trafiğini ölçümleyen comscore, alexa ve gemius gibi şirketlerin muhtelif zamanlarda yayınladıkları raporlarda Türkiye’de en çok ziyaret edilen haber siteleri arasında sıralanmış olmaları (www.medyatava.com, www.teknolugat.com, www.connectedvivaki.com) nedeniyle tercih edilmiştir.

Söz konusu haberlere yönelik yapılan analizde, özellikle başlıklar üzerinde durulmuştur. “Habercilikte haberin başlığı metinden daha önemlidir. Başlığın temel amacı, haberin özetini vermek, habere çekicilik kazandırmak ve okuyucuyu haber metnini okumaya teşvik etmektir” (İspirli, 2000:214). Haber başlıkları bu sayede okuyucunun haber metnine karşı bakış açısını da yönlendirebilmektedir. Haber metinlerinin söylemsel çözümlemesine yönelik bir şablon belirleyen van Dijk’ın çözümleme modelindeki makro yapı içerisinde de birim olarak belirlenen haber başlıkları, enformasyon eksiltimi, genelleme ve kurgulama ile metnin ana fikrini verirken aynı zamanda bir ideolojik bir form oluşturmaktadır (1988).

Bu çalışma kapsamında ele alınan haber başlıklarının genel bir değerlendirmesi yapıldığında, olayların çoğunlukla sonucunun başlığa taşındığı ve metinlerin de bu sonuç üzerine kurgulandığı görülmektedir. Başlıklarda kullanılan ‘sopayla dövdü, saçından sürükledi, hastanelik etti’ ya da ‘meydan dayağı, karnına tekme’ gibi ifadelerin yanı sıra bazen saldırı anının görüntülerinin de eşlik ettiği bu haberlerde saldırı eylemi trajik bir hikâyeye dönüştürülmekte ve okuyucunun ilgisini çekecek bir niteliğe büründürülmektedir. Çalışma kapsamında, haber başlıklarında kullanılan anlamlandırma stratejilerine yönelik bazı kategoriler belirlenmiştir. Şiddetin ba-yağılaştırılması, gerekçelendirilerek meşrulaştırılması, şiddet filine yönelik şüphe

uyandırılması ve şiddetin sürekliliğinin vurgulanması şeklinde oluşturulan bu kategorizasyon çerçevesinde eleştirel söylem analizi yapılmış ve sonrasında doktorlara yönelik şiddet haberleri içerisinde bu kategoriler dışında olup dikkati çeken bazı spesifik örnekler üzerinde durulmuştur.

Şiddetin Bayağlaştırılması

Levi-Strauss'a göre, ikili karşıtlıkların inşası temel, evrensel anlamlandırma sürecidir. Bir sistem içinde kavramsal kategoriler inşa etmek, anlam yaratmanın özüdür. (Akt. Fiske, 1996:153). Bu bağlamda, haber söyleminin yapılandırılmasında da önemli unsurlardan biri olan karşıtlık kurgusu dâhilinde, haber tarafları iyiler ve kötüler olarak belirlenir ve iyiden yana bir anlamlandırma stratejisi kullanılır. Bu bağlamda saldırı olayının anlatımında 'darp' gibi daha nötr bir ifade yerine tercih edilen 'dövmek' ya da 'dayak' ifadeleri, şiddet eylemini gerçekleştiren kişiyi güçlü ve kötü olarak temsil ederken, saldırıya uğrayan sağlık çalışanını daha zayıf ve savunmasız bir konuma indirgemektedir (Çınarlı ve Yücel, 2013:41-42). Şiddet uygulayanı güçlü olarak imleyen bu anlamlandırma ile bir yandan doktorların ve doktorluk mesleğinin toplumsal itibarı zedelenmekte diğer yandan şiddet eylemi meşruiyet kazanmakta ve aynı zamanda bayağlaşılmaktadır:

SABAH Son Dakika **GÜNDEM** Ekonomi Spor Magazin Dünya

Sülale halinde doktora saldırdılar

CHAM | Sağlık Haberleri
05 Ocak 2012 21:10:34

İşbir Devlet Hastanesi'nde dahiliye uzmanı ve yoğun bakım sorumlusu Dr. İrfan Tursun, yaklaşık 20 kişilik hasta yakınları tarafından darp edildi.

Milliyet.com.tr Samsun

Son Dakika | Yaşam | Siyaset | Ekonomi | Dünya | Gündem | Magazin | Canlı

Silahlı Vurulan Hastaya Müdahale Eden Doktoru Hastanelik Etiler

Milliyet.com.tr Agri

Son Dakika | Yaşam | Siyaset | Ekonomi | Dünya | Gündem | Magazin | Canlı

DOKTORA MEYDAN DAYAĞI

HABER TÜRK Son Dakika **GÜNDEM** Ekonomi Spor Magazin Dünya

Sakarya'da çocuk hastanın annesi kadın doktoru saçından sürükledi

05 Ocak 2012 19:45:00 | 05 Ocak 2012 19:45:00

Hastanın doktora tartekeyleşi, saçından sürükleyen kadın hakkında soruşturma başlatıldı.

HABER TÜRK Son Dakika **GÜNDEM** Ekonomi Spor Magazin Dünya

Hasta yakınları doktoru fırçaladı!

Diyarbakır'ın Silvan ilçesindeki Dr. Yusuf Arzuoğlu Devlet Hastanesi Acil Servis'inde görevli doktor Kulak Özyurtçu, hasta yakın 3 kadının saldırısına uğradı. Elinde taşıdığı bulanan kadınların elinden güçsüz kurtulan Dr. Özyurtçu, sarıyağı giyip şikayetişi etti.

4.2. Şiddetin Gerekleştirilerek Meşrulaştırılması

Doktorlara yönelik saldırı haberlerindeki bazı başlıklarda da şiddet olayını gerekçelendiren “reçete yazmama, rapor vermeme, iğne yapmama, ölüm haberini verme” gibi ayrıntılarla şiddetin meşrulaştırıldığı sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda değerlendirilebilecek bazı haber başlıkları şöyledir:

HABER TÜRK Son Dakika **GÜNDEM** Ekonomi Spor Magazin Dünya Teknoloji

İğne yapmayan doktora saldırdı

Zonguldak'ta iğne olmak için özel bir hastanaya giden 28 yaşındaki Serkan Dağlıca, kendisini galkıyacı bildirmesine gerek etmiş doktor ile hastane personeline saldırdı.

Hürriyet 20. **GÜNDEM** Dünya Ekonomi Spor Arena Video Seyahat

18 YIL 20 15.2012 - 05:43

AMBULANS ÖNÜNE PARK ETMEYİN" DİYE UYARAN DOKTORA SALDIRI

Karte'de Acil Yardım İstasyonu'nda görevli 112 doktoru, ambulans önüne park eden kişileri uyardığı için dövüldü. Buna iki yerinden kılın ve kafasında şişikler oluşan doktor, Karte Dr. Lütfi Kırdar Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde yapılan ilk tedavisinin ardından Kulak Burun Boğaz servisinde tedavi altına alındı. Ramazan EĞRİ / İSTANBUL'DA

Karte'de Acil Yardım İstasyonu'nda görevli 112 doktoru, ambulans önüne park eden kişileri uyardığı için dövüldü. Buna iki yerinden kılın ve kafasında şişikler oluşan doktor, Karte Dr. Lütfi Kırdar Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde yapılan ilk tedavisinin ardından Kulak Burun Boğaz servisinde tedavi altına alındı. Ramazan EĞRİ / İSTANBUL'DA

POPUR Son Dakika **GÜNDEM** Ekonomi Spor Magazin Dünya Teknoloji Yaşam

Son Dakika **GÜNDEM** Ekonomi Spor Magazin Dünya Teknoloji Yaşam

İlaç yazmadı diye doktora saldırdı, polis biber gazı sıkarak yakaladı

Adı Hakkı'nın'ı vefatı kadın doktora saldıran 30 yaşındaki A.C., polis tarafından biber gazı ile sıkılarak yakalandı.

HABER TÜRK Son Dakika **GÜNDEM** Ekonomi Spor Magazin Dünya Teknoloji Yaşam

CNN TÜRK SON DAKİKA TV PROGRAMLARI CANLI YAYIN VIDEO

Yaşam | Gündem | Spor | Dünya | Yaşam | Sıradan | Magazin

Ankara'da ölüm haberini veren doktorun burnunu kırdılar

05 Ocak 2012 19:45:00 | 05 Ocak 2012 19:45:00

İsmi öğrenilemeyen iki saldırgan, duramayan polis ekiplerine bildirmesi üzerine gözaltına alındı.

Doktora "neden beklettin" saldırısı

Adana'da mide rahatsızlığı şikayetiyle hastaneye giden bir kişi, doktorun kendisini randevu saati içinde almadığı iddiasıyla oğluyla bir olup doktor ve hemşireyi darp etti. Darp sonucu doktorun omu çıkarırken, hemşirenin kafasında ve sırtında morluklar oluştu.

4.3. Şiddet Fiiline Yönelik Şüphe Uyandırılması

Çalışma bağlamında ortaya konulan bir başka tespit de bazı haber başlıklarında ve metinlerin detaylarında, saldırının okuyucuda şüphe uyandıran anlamsal içerikle bir “iddia” olarak vurgulanmasıdır. Saldırı fiilinin gerçekleşip gerçekleşmediğine yönelik bir belirsizlik oluşturan bu kelimenin seçilmiş olması bağlamında, mağdurun yalan söylemiş olabileceğine gönderme yapıldığı ve bu şekilde şiddet mağdurunun bir kez daha mağdurlaştırıldığı söylenebilir:

Şiddetin Sürekliliğine Vurgu Yapılması

Sağlıkta şiddet konusu içerisinde doktorlara yönelik saldırı haberlerinin bir kategori oluşturduğu ya da bu tür haberlerde kullanılan klişeleşmiş bir çerçeve olduğu ortadadır. Bunun yanı sıra aşağıdaki başlıklarda da görülebileceği gibi, bu tür haberlerin sürekliliği vurgulanmakta ve hiçbir önlemin bu olayları durduramayacağına yönelik bir anlamlandırma ile ümitsizlik inşa edilmektedir:

Doktorlara yönelik saldırı haberleri arasında dikkati çekenlerden biri, Habertürk.com'da 19 Haziran 2015 tarihli **“Bu kez de doktora, doktor dayağı”** başlıklı haberdir. Ağrı'daki bir hastanede başhekim ile hastanedeki bir doktor arasında yaşanan şiddet olayına ait haber, doktorlara yönelik saldırı haberlerinin sıradan bir hale getirildiğini göstermesi bakımından önemlidir. “Bu kez de” ifadesiyle, doktorları her zaman her durumda şiddete uğrayan taraf olarak belirleyen bu haber başlığı, “şiddeti uygulayanlar çeşitlilik gösterse de doktorların şiddete uğramaları makus talihleridir” şeklinde bir örtük anlam taşımaktadır.

Gündem, 19 Haziran 2015

Bu kez de doktora, doktor dayağı

Ağrı Devlet Hastanesi Başhekim Vekili Ömer Durak ile aynı hastanenin Radyoloji Uzmanı Dr. Mustafa Mazcan arasında tartışma çıkan tartışma kavgaya dönüştü. Kavgada Başhekim Vekili Ömer Durak'ın kolu kırılırken, Durak ve güvenlik görevlileri tarafından dövüldüğü iddia edilen Dr. Mazcan ise tedavi altına alındı. Her iki doktor da birbirinden şikâyetçi oldu

Sosyal paylaşım ağlarında dolaşan ve doktorlara yapılan saldırıları onaylayan yukarıdaki karikatürde de görülebileceği gibi, bu alandaki şiddet sıradanlaşmıştır. Çizimin şiddeti karikatürize ederek eleştirmek yerine gülünçleştirmeye çalıştığı, “boşuna dövmüyorlar” ifadesiyle de şiddeti uygulayanları haklılaştırdığı bu karikatürdeki anlamsal içerik Habertürk.com sitesinde yayınlanan aşağıdaki haberde adeta gerçek hayattaki karşılığını bulmaktadır. 1 Mayıs 2012 tarihli bu haberde saldırgan tarafından söylenen “**Sizi boşuna öldürmüyorlar**” sözü başlığa taşınmıştır. Bu ifadenin başlık olarak seçilmiş olması, haberlerin halkın ortak sesi olarak ele alınması bağlamında yaşanan bu tür şiddet olaylarının onaylanmasına yönelik bir anlam taşıması bakımından sorunludur.

Yapın, 01 Mayıs 2012

"Sizi boşuna öldürmüyorlar"

Bu kez de kadın doktora dayak...

Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde görevli bir kadın doktor, alkollü olduğu belirtilen bir hastanın saldırısına uğradı. Yumruklu saldırı hastanenin güvenlik kamerasına saniye saniye yansıdı. "Sizi boşuna öldürmüyorlar" diye başıran saldırganın serbest bırakıldığını belirten Dr. Gökçe Akgül Karadana, "Benim 3 yaşında bir kızım var, can güvenliğim yok. Kendimi güvende hissetmiyorum" dedi.

21 Mart 2012 tarihinde Habertürk.com'da yayınlanmış olan **“Dövüldü, yılın doktoru oldu”** başlıklı haber de bu bağlamda çarpıcı bir örnektir. Haberin “Ambulansla hastaneye getirdikleri hastanın yakınları tarafından dövülen doktor, Sağlık Bakanlığı tarafından yılın doktoru seçildi” şeklindeki spotunda da açıkça ifade edildiği gibi, ayrıntılarda yaşadığı şiddet olayı nedeniyle kafa travması geçiren ve on gün iş göremez raporu alan doktor ödüllendirilmiştir. Saldırıya uğramanın ödülü hak etmede bir gerekçe olarak ortaya konduğu ve mağduriyetin telafisi gibi görünen bu haberdeki örtük anlam içerisinde şiddet kutsanmaktadır.

Yaşam, 21 Mart 2012

Dövüldü, yılın doktoru oldu

Ambulansla hastaneye getirdikleri hastanın yakınları tarafından dövülen doktor, Sağlık Bakanlığı tarafından yılın doktoru seçildi

SONUÇ

Öncelikle ifade etmek gerekir ki, gündelik suç olayları olarak haberleştirilen doktora saldırı haberlerinde çoğunlukla bu tür olaylara kaynaklık eden toplumsal ya da sistemsel sorunlara değinmekten ziyade yüzeysel bir şekilde olayın görünen yüzüne, şiddetin kendisine ve taraflarına (hatta bazen tek tarafına) odaklanılmaktadır. Bir başka ifadeyle, kamusal bir sorun olmasına rağmen bireysel problemler olarak resmedilen bu olaylar toplumsal bağlamından yalıtılmaktadır. Çalışma kapsamına alınmayan, doktorlara yönelik saldırıların protestolarına yönelik haberlerde sağlık otoritelerinin sağlık sistemine yönelik eleştirileri zaman zaman dile getiriliyor olsa da çalışmanın konusu kapsamında sadece şiddet olayını haberleştiren bu metinlerde bu tür eleştirilere yer verilmesi istisnai örnekler olmanın dışına çıkamamaktadır. İnternet ortamının sağladığı imkânlar dâhilinde kimi zaman, ‘hastanede dehşet’ ya

da ‘saldırı anı kamerada’ gibi başlıklarla yazılı metne iliştirilen video görüntüleri ile daha çarpıcı ve seyirlik hale getirilen bu haberlerde, daha çok tıklanma ve dolayısıyla daha çok kâr elde etme amacı güdülerek, okuyucu soruna yönelik çözüm geliştirebilecek bir bakış açısından yoksun bırakılmaktadır.

Bu haberlere yönelik bir başka dikkat çekici nokta da metinlerin neredeyse tamamında sağlık alanı yöneticileri ve saldırının mağdurları olan doktorların konuşulduğu. İl Sağlık Müdürleri, Kamu Hastaneleri Birliği yöneticileri, Sağlık-Sen Başkanları, Tabip Odaları Başkanları, Aile Hekimleri Derneği Başkanları, olayın gerçekleştiği hastane başhekimisi gibi otoriteler ve olayın tek tarafı olan saldırıya uğrayan doktorların ifadelerinin yer verildiği bu metinlerde, saldırganların sözsüz olması dengelilik ilkesine aykırılık oluşturmasının yanı sıra peşinen suçlu olarak ilan edilmelerini de sağlamaktadır. Bu bağlamda sadece saldırıya uğrayan doktor ya da konuyla ilgili açıklama yapan sağlık otoritesinin fotoğraflarının eşlik ettiği haberlerde iyi-kötü karşıtlığı ekseninde kurgulanan söylemsel yapı, saldırıya uğrayanın mağduriyeti, çaresizliği ve suçsuzluğu üzerine inşa edilerek tek yönlü bir bakış açısı sunmaktadır.

Tüm bu tespitlere dayalı olarak doktorlara yönelik şiddet haberlerinin dili sorunlu bulunmuştur. Sonuç olarak sansasyonel ve manipülatif nitelikli bu haberlerin şiddeti arttırdığı iddia edilemez belki, fakat uzun dönemde şiddet kültürünü meşrulaştırması ve özellikle sağlık çalışanları arasında kaygıya neden olması kaçınılmaz olacaktır. Sağlık alanında şiddet sadece Türkiye’ye has olmayan bir sorundur, fakat Türkiye özelinde bu şiddetin medyadaki temsilinin de sorunlu olması durumu düzeltmek ya da çözüm üretmek yerine bu sorunu sürekli hale getirmektedir. Bu sebeple sağlıkta şiddetin medyadaki temsili akademik ilgi odağı olarak alınmalı, bu alana yönelik çalışmalar artmalı, ortaya konan sonuçlar bağlamında bu soruna dikkat çekilmeli ve ortadan kaldırılabilmesinin yolları aranmalıdır.

Genel olarak medya şirketlerinin kâr maksimizasyonunu hedeflemeleri sorumlu yayıncılık anlayışının önüne geçmektedir, dolayısıyla ticari olmayan bir yayıncılık anlayışının benimsenmesini beklemek bu noktada ütöpik kalmaktadır. Fakat en azından bu tür içerikler için sansasyondan uzak, şiddeti yeniden üretmeyen, şiddetin mağdurlarına karşı duyarlı bir dil kullanmak ya da söylem üretmek ilk adım olabilir. Eklemek gerekir ki, sadece şiddet içeriği bağlamında değil, zararlı olabileceği tartışılan tüm medya içeriklerine karşı izleyici ya da okuyucuların eleştirel medya okuryazarı ve bunun yanı sıra bireylerin hastalar ya da sağlık hizmeti alanlar olarak hakları ve sorumluluklarının bilincinde birer sağlık okuryazarı olabilmeleri gerekirken, bu yönde politikalar oluşturulmalı ve eğitim çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Buna karşılık medya metinlerinin üretim süreçlerine dâhil olanların da sosyal sağlık bilincine sahip olmaları ve sağlık iletişimi ve daha özeldir sağlık haberciliği eğitimi almalarının bu sorunlu dilin düzeltilebilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Alexander, C., Fraser, J. ve Hoeth, R. (2004). "Occupational Violence in An Australian Health Care Setting: Implications For Managers", Journal of Healthcare Management, Vol. 49(6), pp. 377-392
- Çınarlı, İnci ve Yücel, Halime (2013). *Sağlık İletişiminin Bakış Açısı ile Türkiye'de Sağlık İşyeri Ortamında Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddet*, Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi, vol.3 (Melike Batur Yamaner Özel Sayısı), s.32-51
- Dursun, Çiler (2013). *İletişim Kuram Kritik*, Ankara: İmge Kitabevi
- Elliott, Pamela P. (1997). *Violence in Health Care. What Nurse Managers Need to Know*, Nurs Manage, Vol. 28(12), pp. 38-41.
- Ergur, Ali. (2009). "İnsan ve Şiddet", Hekime Yönelik Şiddet Çalıştayı, İstanbul: Türk Tabipleri Birliği-İstanbul Tabip Odası Yayını
- Fujita, S., Ito, S. ve Seto, K., Kitazawa T., Matsumoto, K., Hasegava T. (2012). "Risk Factors of Workplace Violence at Hospitals in Japan", Journal of Hospital Medicine, Vol. 7(2), pp.79-84.
- Gerbner, George (1996). *The Hidden Side of Television Violence*, Invisible Crisis, Ed. H. Schiller vd., Colorado: Westview Press
- Han, Byung-Chul (2016). *Şiddetin Topolojisi*, (Çev. D. Zaptçioğlu), İstanbul: Metis Yayınları
- İnal, M. Ayşe (1996). *Haber Okumak*, İstanbul: Temuçin Yayınları
- İspirli, M. (2000). *Medya Gerçeği ve Haberciler*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Michaud, Yves (1991). *Şiddet*, (Çev. C. Muhtaroglu), İstanbul: İletişim Yayınları
- Özer, Ömer (2010). *Medyada Şiddet Kültürü*, Konya:Literatürk Yayınları
- Polat, Oğuz (2016). *Şiddet*, MÜHF-HAD, C.22, S.1, s.15-34
- Ruby, R.P., Safrunisa, S. Perveen, R, Sadiq, M. (2012). "Prevalence of Phsical Violence Against Nurses at Emergency Department at Tertiarycare Hospitals in Karachi, Pakistan", 3. International Conference on Violence in the Health Sector: Linking Local Initiatives with Global Learning, 24-26 October 2012 Vancouver Canada, Published Netherlands: Kavanah
- Trend, David (2008). *Medyada Şiddet Efsanesi*, (Çev. G. Bostancı), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Ülkü, Güler (2004). "Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve van Dijk Yöntemi", Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi (Der. Ç. Dursun) içinde, Ankara: Elips Kitap
- Van Dijk, T. (1988). *News Analysis*, New Jersey: Lawrence Earlbaum Associates Publication.

World Health Organization Report (2002). Violence and Health: Summary, Geneva.

Yücel, Erdal (1990). Sistem Analizi I, Sosyal Güvenlik ve Sağlık Reformu, Ankara: Türkiye İşçi Emeklileri Cemiyeti Yayınları

http://static.ato.org.tr/fs/4f50993567cde95526000000/mucize_rapor.pdf, erişim tarihi: 15.10.2017

<http://2015.ses.org.tr/2015/07/saglikta-siddet-kriminal-bir-sorun-degildir-polis-le-siddeti-onleyemezsiniz/>, erişim tarihi: 15.10.2017

http://www.medyatava.com/haber/turkiyenin-en-cok-ziyaret-edilen-haber-sitele-ri-aciklandi_150072, erişim tarihi: 17.10.2017

<https://www.teknolugat.com/turkiyede-en-cok-ziyaret-edilen-haber-siteleri/>, erişim tarihi: 28.09.2017

<http://www.connectedvivaki.com/hangi-site-ne-kadar-tiklaniyor-ekim-2016-gemi-us-verileri/>, erişim tarihi: 01.10.2017